

UDK -902
94

ISSN:2490-3930
GODINA I/BROJ 1

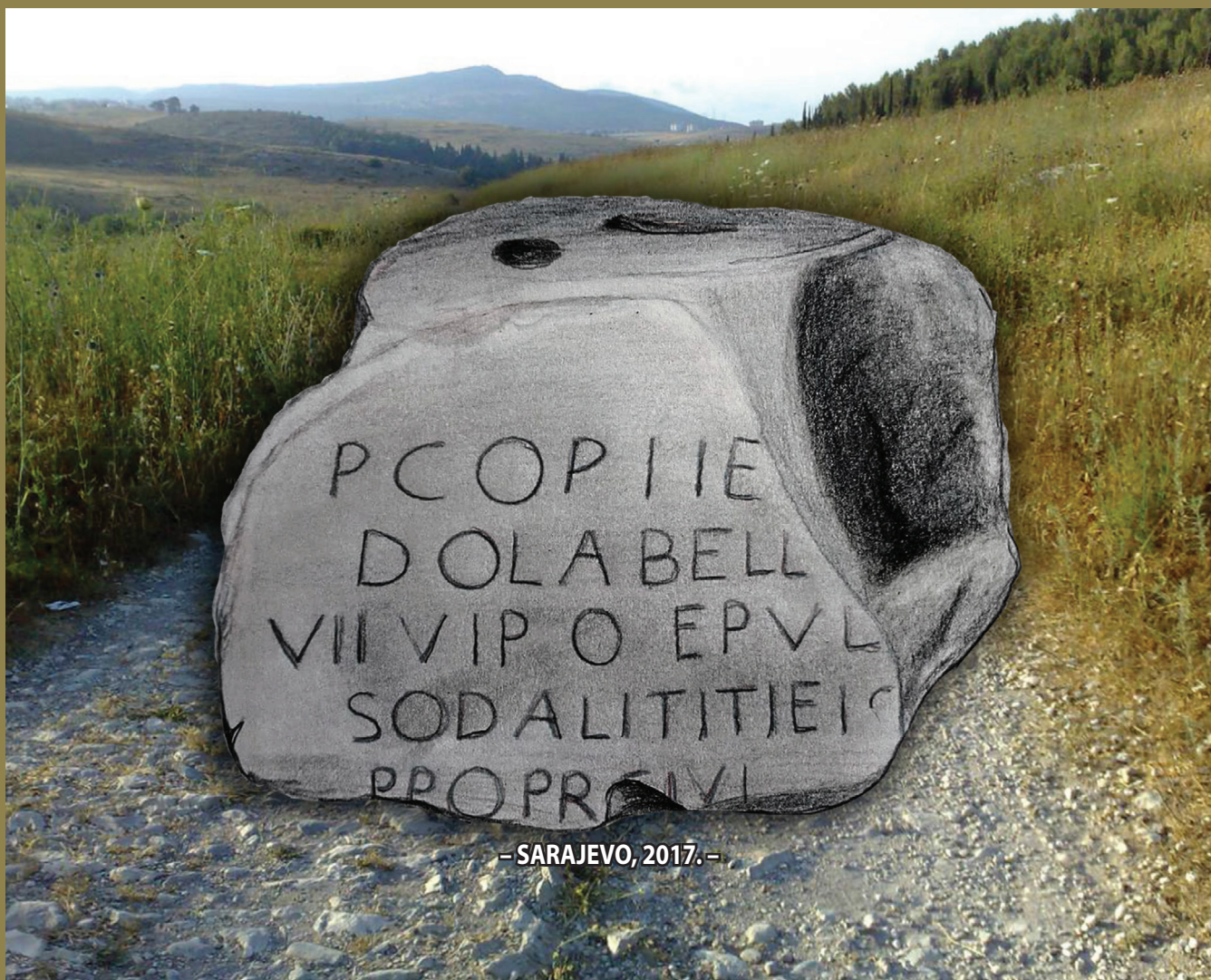
UDRUŽENJE ZA PROUČAVANJE I PROMOVIRANJE ILIRSKOG NASLIJEĐA I DREVNIH I KLASIČNIH CIVILIZACIJA
BATHINVS

GODIŠNJAK UDRUŽENJA
BATHINVS

ACTA ILLYRICA

ACTA ILLYRICA • GODIŠNJAK UDRUŽENJA BATHINVS • GODINA I/BROJ 1

— SARAJEVO, 2017. —

Izdavač / Publisher:

Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih i
klasičnih civilizacija BATHINVS

Topal Osman Paše 20, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.bathinus.org, <http://udruzenjebathinvs.simplesite.com>

Za izdavača / For the Publisher:

Edin Veletovac

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Salmedin Mesihović

Redakcija / Editorial Board:

Branka Migotti, Bego Omerčević, Drago Župarić, Amra Šaćić, Edin Veletovac

Sekretar Redakcije / Secretary of the board:

Ivana Božić

Recenzentski odbor / Advisory board:

Enver Imamović, Branka Migotti, Salmedin Mesihović, Adnan Busuladžić,
Alka Domić Kunić, Adnan Kaljanac, Amra Šaćić, Edin Veletovac

Prijevod na engleski / English translation:

Samra Čebirić

Lektor / Proofreader:

Aida Hasović

DTP:

Amra Mekić

UDK:

Elvira Poljak

Vizualni identitet naslovnice / Cover page design:

Romana Witschi

Štampa / Print:

FERAL PRESS

Tiraž / Print Run:

200

Časopis je štampan uz pomoć / Printing of the journal supported by:

Firma "BABILON" d.o.o. Tuzla

*Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog
naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija*
BATHINVS

Acta Illyrica

Godišnjak Udruženja BATHINVS
GODINA I/ BROJ 1

SARAJEVO, 2017.

SADRŽAJ

Predgovor	6
Salmedin Mesihović - <i>Familija Publija Kornelija Dolabele</i>	10
Ivana Božić - <i>Lik i djelo Publija Kornelija Dolabele referirajući se na Annales Kornelija Tacita</i>	23
Dženan Brigić - <i>Utjecaj podizanja trajnih naselja i uzgoja žitarica na razvoj putnih komunikacija</i>	32
Jesenko Hadžihasanović / Edo Mešić - <i>Rekognosciranje antičkih lokaliteta na području Kiseljaka</i>	43
Mersiha Imamović / Bego Omerčević - <i>Urbanizacija bosanskohercegovačkih prostora u vrijeme rimske uprave</i>	56
Amra Šaćić - <i>The process of Romanisation in the inland of the Roman province of Dalmatia in the 1st century</i>	78
Maja Pandža - <i>Cirkuliranje novca u prvom stoljeću u unutrašnjosti rimske provincije Dalmacije (na uzorku publiciranih primjeraka)</i>	90
Sanda Hasagić - <i>Orijentalni kultovi na tlu provincije Dalmacije u I stoljeću</i>	102
Samir Aličić - <i>SC Pegasianum</i>	113
Dževad Drino / Benamina Londrc - <i>Činovnička karijera klasičnih rimskih pravnika u provinciji Dalmaciji</i>	125
Dijana Beljan - <i>Illyrski antroponimi na latinskim natpisima Dalmacije</i>	131
Edin Veletovac - <i>Oktavijanovo osvajanje Zapadnog Ilirika u djelima kasnoantičkih autora</i>	148
Branka Migotti - <i>Je li rimska Certisija bila caput viarum?</i>	168
Drago Župarić - <i>Prve kršćanske zajednice: Jeruzalem, Antiohija, Rim</i>	181
Džejlan Ganić - <i>Okrugli sto Godine razvoja i integracije – 2000 godina od namjesništva Publija Kornelija Dolabele</i>	194
Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija BATHINVS (predstavljanje izdavača)	202
Autori objavljenih radova	207

Ivana Božić, BA

Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog
naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija BATHINVS

Pregledni rad / Review article

UDK: 929 Dolabella

Lik i djelo Publija Kornelija Dolabele referirajući se na Annales Kornelija Tacita

Apstrakt: Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*) u rimskoj historiografiji poznat je po svojoj ulozi namjesnika rimske provincije Dalmacije i afričkog prokonzula. Iako se na rimskoj političkoj sceni lično istakao pred kraj Augustove i u doba vladavine cara Tiberija, ne postoji dovoljno podataka o njegovom liku i djelu. Jedini izvori u kojima se Dolabela spominje su "Anali" Kornelija Tacita te "Rimska historija" Veleja Paterkula. Kao što je već vidljivo iz samog naslova, glavni fokus ovog rada bit će na prezentaciji i analizi podataka koje je u svom djelu iznio Kornelije Tacit. Cilj rada je prvenstveno pokazati Tacitovo viđenje Publija Kornelija Dolabele, a potom (uključujući podatke iz drugih izvora) dati što stvarniju sliku o radu i djelu ovog namjesnika.

Ključne riječi: Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*), Kornelije Tacit (*Cornelius Tacitus*), *Annales*, Tiberije 14.-37. g. n.e.

Kornelije Tacit (*Cornelius Tacitus*) se smatra jednim od najboljih predstavnika rimske historiografije. Rođen je oko 55. g. n.e. u viteškoj obitelji na području Umbrije,¹ a od najranijeg doba istakao se svojim govorničkim talentom.² Na osnovu novijih istraživanja pretpostavlja se da mu je otac bio vitez Kornelije Tacit (*Cornelius Tacitus*) kojeg Plinije Stariji spominje u svom djelu kao prokuratora Belgica i dvije Germanije.³ Prvi spomen Tacitova života može se datirati u vrijeme vladavine Vespazijana, a njegov napredak pratiti u periodu vladavine Tita i Domicijana (81.-96. g. n.e.). Spominje se da se 77. g. n.e. oženio kćerkom Gneja Julija Agrikole, a nedugo zatim započinje svoju javnu karijeru.⁴ Na političkoj sceni javlja se kao kvestor 81. ili 82. g. n.e., a potom kao i pretor 88. g. n.e. za vladavine cara Domicijana.⁵ Iste te godine spominje se kao član važnog svećeničkog kolegija čiji je zadatak da nadgleda određene religijske ceremonije, a u periodu 89.-93. g. n.e. izbiva iz Rima u svrhu obavljanja vojnih dužnosti, eventualno

¹ Pojedini autori, kao što su M. Owen, I. Gildenhard i J. C. Yardley, smatraju da je moguće da Tacit vodi porijeklo iz Narbonezije ili Cisalpinske Galije (*Gallia Narbonensis*).

² Mesihović 2015, 55.

³ Owen, Gildenhard 2013, 8; *Plin. NH* 7.76. ...*filio Corneli Taciti, equitis Romani Belgicae Galliae rationes procurantis...*

⁴ Tacit (predgovor J. C. Yardley) 2008, x.

⁵ Benario 2012, 101.

namjesništva nad nekom manjom rimskom provincijom.⁶ Svoje napredovanje nastavlja 97. g. n.e. kada postaje konzul, a nedugo zatim imenovan je na mjesto prokonzula u Aziji 112.-113. g. n.e.⁷ U trenutku svoje smrti oko 120. g. n.e. Tacit je svojim angažmanom uspio ostvariti bogatu karijeru, dobiti mnoge počasti i biti priznat kao vodeći govornik i politički analitičar carstva.⁸ On se, između ostalog, spominje kao dio odbora desetorice koji su zaduženi za suđenja (saslušanja tužbi), o čemu najviše možemo saznati iz natpisa pronađenog u Rimu za koji Geza Alföldy navodi da je dio Tacitovog groba.⁹ Iza sebe je ostavio pet djela: *Dialogus de oratoribus*, *Germanija*, *Historije*, biografiju tasta Agrikole i *Annales*.¹⁰

Djelo *Annales*, koje je nastalo u posljednjem razdoblju Tacitove književne djelatnosti tj. nakon njegovog povratka iz Azije,¹¹ predstavlja pregled historije Rimске države u periodu od Augustove smrti do kraja Julijevsko-Klaudijevske dinastije (68. g. n.e.). Iako se originalno sastoji od 16 knjiga, dešavanja u IV. i V. st.¹² doveli su do toga da su čak 4 knjige (7-10) u potpunosti izgubljene, a sačuvani su samo dijelovi 5., 11. i 16. knjige.¹³ Tacit, pišući ovo djelo, sebi u zadatak stavlja da piše bez mržnje i pristrasnosti */sine ira et studio/*, te da istakne plemenite pobude i ljude nasuprot rđavim riječima i djelima: *Glavni je zadatak analiste, mislim, da ne pređe ćutke preko plemenitih osobina i postupaka, a da onima koji zlo govore i tvore ulije strah od zla glasa i kod potomstva*.¹⁴ On se poziva na različite priče koje je čuo od drugih, dnevne zapise (*acta diurna*), različite senatorske zapise (*acta senatus* i *commentarii senatus*), a ponekad navodi i pojedine autore čiji su radovi nažalost vremenom izgubljeni.¹⁵ Kroz njegovo pisanje može se primijetiti negativno mišljenje o principatu i samim tim podržavanje republičkog sistema. On smatra da taj način uređenja (principat) omogućava lakše kvarenje vlasti, a ponekad i samog vladara. Tacitov stav o Dolabeli ponajbolje se može vidjeti upravo iz ovog citata, a primjeri koji će biti navedeni u radu će pokazati njegovu prikladnost.

⁶ Tacit (predgovor J. C. Yardley) 2008, xi.

⁷ Tacit (predgovor Woodman) 2004, x.

⁸ Benario 2012, 101.

⁹ CIL VI, 1574; *P(ublio)? Cornelio P(ubli)? f(ilio) Ta)cito Cq[---, co(n)s(uli)] / [XVviro(:quindecemviro) sacris faciundis, X]viro (:decemviro) stlitib[us iudicandis, trib(un)o] / [mil(itum) leg(ionis) ---, quaesto]ri Aug(usti), tribun[o] plebis, praetori] / -----*

¹⁰ Mesihović 2015, 55.

¹¹ Woodman 2009, 31.

¹² Ovo je period kada na sceni jača abrahamizam čija se ideologija kosi sa dotadašnjim shvatanjima. Dolazi do uništavanja mnogobrojnih biblioteka i djela klasične civilizacije. Činjenica da se njima spominje prvi progon kršćana od strane Rimskog Carstva pomogla je u očuvanju većeg dijela Tacitovih Anal. (Više u: Mesihović 2015, 27.)

¹³ Benario 2012, 104; Novija istraživanja navode na pomisao da se djelo originalno sastojalo od 18 knjiga te se postavlja pitanje da li je Tacit uopće uspio završiti pisanje Anal. (više u Yardleyjevom prevodu Anal. xvii -xix).

¹⁴ Tac. Ann. III, 65, 2; *quod praecipuum munus annalium reor ne virtutes sileantur utque pravis dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit*.

¹⁵ Tacit (predgovor J. C. Yardley) 2008, xxi-xxiii.

Dolabela kroz prizmu Tacitovih Anala

O Publiju Korneliju Dolabeli (*Publius Cornelius Dolabella*) poznato je da vodi porijeklo iz porodice Dolabela koji je pripadao rimskom gensu *Cornelia*. Njegovi preci istakli su se na rimskoj političkoj sceni, a on lično ističe se pred kraj Augustove vladavine (27. g. p. n. e.-14. g. n.e.) i u doba vladavine cara Tiberija (14.-37. g. n.e.). Na mjesto konzula imenovan je 10. g. n.e., a smatra se da je učestvovao i u Velikom ilirskom ustanku 6.- 9. g. n.e.¹⁶ Nakon završetka ustanka i Tiberijevog preuzimanja vlasti 14. g. n.e. Velej Paterkul ga spominje kao namjesnika primorskog dijela provincije Dalmacije.¹⁷ Točnost ove tvrdnje potkrijepljuje natpis pronađen u *Epidauruma* (Cavtata)¹⁸ u kojem se Dolabela spominje kao namjesnik za vrijeme Božanskog Augusta i Tiberija. Zahvaljujući titulaciji koja je navedena na natpisu vidljiv je njegov angažman kako u političkom tako i u sakralnom životu rimske države (*consul, VIIvir epulonum, sodalis Titiensis*).¹⁹ Uzimajući u obzir ove činjenice ne iznenađuje Velejevo pozitivno mišljenje o Dolabeli kojeg naziva “mužem najplemenitije jednostavnosti”.

Tokom svog namjesništva Dolabela se istakao u organizaciji uprave i javne sigurnosti, ograničavanju teritorija, a najzaslužniji je za izgradnju cestovne mreže na području provincije *Illyricum Superior*.²⁰ Svoju namjesničku funkciju Dolabela završava 21. g. n.e. kada se vraća u Rim i pojavljuje se određeni period

¹⁶ Mesihović 2010, 6.

¹⁷ Vell. II, 125, 5.: *Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est.* PRIJEVOD: “Njegovu je brižljivost i odanost u primorskom dijelu Ilirika po svemu oponašao i Dolabela, muž najplemenitije jednostavnosti.”; (preuzeto iz: C. Vellei Paterculi *Historiae Romanae* / Gaj Velej Paterkul, Rimska povijest, preveo i priredio: Josip Miklič, Latina & Graeca, knj. LVII, Zagreb, MMVI).

¹⁸ Riječ je o natpisu koji je pronađen u Donjem Obodu 1541. godine. Originalno je sačinjavao dio baze za počasni kip Publija Kornelija Dolabele ali je vremenom došlo do vidljivih oštećenja i nestanka kipa. Na osnovu više ranijih prijepisa olakšana je rekonstrukcija teksta: *P(ublio) Corne[lio] / Dolabell[ae co(n)s(uli)] / VIIviro epul[oni] / sodali Titien[si] / [l]eg(ato) pro pr(aetore) divi Au[gusti] / [et Ti(beri) Caesaris Augusti] / [civitates Superioris] / [provinciae {H}Illyrici]* (CIL III, 01741 = ILS 0938). (Više o natpisu u: Glavičić 2008, Mesihović 2014)

¹⁹ Glavičić 2008, 45.

²⁰ Bojanovski 1988, 56; Dolabelin rad na cestovnoj infrastrukturi pored pisanih izvora najlakše je pratiti zahvaljujući natpisima iz Salone:

1. *[Ti(berius) C]aesar divi Augusti f(ilius) / [Aug]ustus Imp(erator) pont(ifex) max(imus) / [trib(unicia)] potest(ate) XIIII co(n)s(ul) II⁵ / [viam] a colonia Salonitan[a] / [ad fl]in[es] provinciae Illyrici]??? / cuius viae millia passus sunt / CLXVII munit per vexillarios / leg(ionum) VII et XI¹⁰ / item viam Gabinianam / ab Salonis Andetrium aperuit / et munit per leg(ionem) VII* (CIL III 3198a + p. 2275, 2328,19) = CIL III 10156 = CIL III 3200 + p. 2328,19) = CIL III 10158 = ILJug I 262).
2. *[Ti(berius) C]aesar divi Augusti f(ilius) / [A]ugustus imp(erator) pontif(ex) max(imus) / trib(unicia) potest(ate) XXI co(n)s(ul) III / viam a Salonis ad He[dum?] castel(lum)⁵ / Daesitiatium per mill[i] a passuum / CLVI munit / et idem viam ad Bath[inum?] flu[men?]/quod dividit B[r]e[ucos] Oseriat[?]ibus / a Salonis munit per [millia] passuum¹⁰ / CLVIII / [et idem viam....]??? / munit ad imum montem Ditionum / Ulcirum per millia passuum / a Salonis LXXVIII¹⁵ / P(ublio) Dolabella leg(ato) pro / pr(aetore)* (CIL III, 3198b + p. 2275, 2328,19) = CIL III 10156b = ILJug I 263)

Na osnovu ovih natpisa vidljivo je da je Dolabela za samo 5 godina uspio izgraditi preko 400 rimskih milja ceste. (Više u: Mesihović 2014, 32 – 67.)

na rimskoj političkoj sceni kao učesnik senatskih sjednica.²¹ Posebno se istakao kao afrički prokonzul 23.-24. god. n.e. koji je završio sedmogodišnji rat protiv Takfarinata.

Unatoč Dolabelinoj aktivnosti na političkoj sceni za vrijeme vladavine Augusta i Tiberija, te porodičnoj historiji, ne postoji dovoljno podataka o njemu. Izuzetak predstavljaju podaci koje daju Velej Paterkul i Tacit u svojim djelima. Iako se u Tacitovim Analima, Dolabela spominje samo četiri puta, ovo djelo predstavlja najznačajniji i najobimniji izvor o njegovom životu i djelu.

Prvi spomen Publija Kornelija Dolabele u Analima veže se za period u kojem su se desile pobune diljem Rimskog Carstva. Nakon što su vojskovođe u većini dijelova Carstva umirile situaciju te ugušili pobune, Tiberije je pred senatom pročitao izvještaje o gušenju ustanka Julija Flora i Julija Sakrovira u Galiji 21. g. n.e.²² Tom prilikom je objavio svoju namjeru da posjeti neke od tih dijelova tačnije Kampaniju. Dolabela je predložio da po povratku princeps Tiberije uđe u Rim uz ovacije tj. da proslavi trijumf. *Jedino je Dolabela Kornelije, iz želje da prevaziđe druge, dao prijedlog koji je predstavljao vrhunac neuskusnog laskanja: predložio je da Tiberije na povratku iz Kampanije uđe u Rim uz ovacije.*²³ Tiberije ovaj prijedlog odbija pojašnjavajući da je kao mladić proslavio dovoljno, a odbio isto toliko zasluženih trijumfa da bi dopustio da po stare dane traži nagradu i proslavlja povratak iz obične ophodnje okolice Rima. Tacit ovaj Dolabelin čin opisuje kao apsurd i zamjera mu pokušaj dodvoravanja princepsu Tiberiju.²⁴

Dolabela se opet spominje u negativnom kontekstu kada je govorio protiv tadašnjeg azijskog prokonzula Gaja Silana, koji je izvršavao dužnost konzula iste godine kad i Dolabela. Ovaj slučaj Tacit karakterizira kao akt svireposti koja je zamijenila dotadašnje obično laskanje i utrku za pozicije. Nakon što je Gaj Silan optužen za okrutnost, iznuđivanje i nanošenje uvrede božanskom Augustu i Tiberiju, te izneseni prijedlozi o tome da se progna i da mu se uzme imovina, senatu se obratio i Dolabela. *Kornelije Dolabela terao je i dalje u laskanju: oštro osudi Silana zbog njegova karaktera i predloži da svako ko vodi nečastan život ikoga bude zao glas bude isključen iz izbora za namesnike provincija. A to neka procenjuje sam car.*²⁵ Dolabela je pokušao iznijeti mišljenje da je potrebno na ovom primjeru pokazati i novim namjesnicima a i saveznicima šta ih očekuje ukoliko naprave slične prijestupe. I ovaj prijedlog princeps odbija uz obrazloženje da je

²¹ Mesihović 2010, 21.

²² Mesihović 2014, 85.

²³ Tac. Ann. III, 47, 6: *Solus Dolabella Cornelius dum antire ceteros parat absurdam in adulationem progressus, censuit ut ovans e Campania urbem introiret.*

²⁴ Oakley 2012, 189.

²⁵ Tac. Ann. III, 69, 1-2: *At Cornelius Dolabella dum adulationem longius sequitur increpitis C. Silani moribus addidit ne quis vita probrosus et opertus infamia provinciam sortiretur, idque princeps diiudicaret.*

nemoguće unaprijed znati kako će vlast utjecati na pojedinca jer se neki poprave a drugi pokvare izvršavajući svoje dužnosti.²⁶

Iako većina ovih primjera daje jako negativnu sliku o Dolabelinoj ličnosti, Tacit se ipak drži svojih riječi i nastoji iznijeti i njegove vrline. Iako u Tacito-vom djelu ne postoje podaci o Dolabeli kao namjesniku provincije Gornji Ili-rik, njegova sposobnost za upravljanjem ističe se prilikom njegovog mandata kao afričkog prokonzula. Vladavina princepsa Tiberija, između ostalog, obilje-žena je i sedmogodišnjim ratom protiv Takfarinata (17. -24. g. n.e.).²⁷ Ustanak koji je počeo 17. g. n.e. zahtijevao je duže vojne akcije afričkih prokonzula, dok su u međuvremenu Takfarinatove snage rasle.²⁸ Situacija se mijenja dolaskom novog prokonzula ovog područja 23. god. n.e. Publija Kornelija Dolabele koji se mora obračunati sa neprijateljem sa legijom manje nego njegov protivnik jer je Tiberije *legio IX Hispania* povukao na prostor Panonije. Tacit indirektno ovdje spominje tu Dolabelinu želju da se dodvori princepsu Tiberiju u toj mjeri da se čak i ne pokušava usprotiviti toj odluci: *...utoliko pre što je Cezar, posle Belsova pohoda, naredio da se povuče deveta legija, kao da u Africi nema neprijatelja, a tadašnji prokonzul publie Dolabela nije se usudio da je zadrži, plašeći se više carevih naredbi negoli ratne neizvesnosti.*²⁹ Takfarinat ovaj potez vidi kao povlačenje Rimljana te hvaleći se time na svoju stranu privlači još više ljudstva. On pravi logor pred Tubuskom (pretpostavlja se da je riječ o *Thubu(r)s(i)cum Numidarum*) i opsjeda grad. Dolabela odmah s vojskom vrši frontalni napad na neprijatelja te uspijeva, ne samo da razbije opsadu i utvrdi strateške tačke, već i pogubiti prvake zajednica koje su se odmetnule od rimske vlasti. U pomoć poziva mauritanskog kralja Ptolomeja čije su trupe bile zadužene za pljačku i pustošenje te su zajedničkim snagama neprijatelja otjerali do razru-šenog Auzea (kasnije *colonia Septimia Aurelia Auziensium*). Dolabela se ista-kao kao odličan strateg koji je uspio opkoliti neprijatelja te uz pomoć rimskih

²⁶ Mesihović 2015, 1556.

²⁷ Maškin 2005, 383.

²⁸ Bivši rimski vojnik porijeklom iz Numidije, koji je dezertirao sa svog položaja, suprotstavio se rimskoj vladavini i uspio je okupiti oko sebe vojsku sastavljenu od siromašnih ljudi, buntovnika a imao je i potpo-ru pojedinih maurskih zajednica. Tiberije koji je želio što prije spriječiti daljne pobune zadužio je Marka Furija Kamila (*Marcus Furius Camillus*) da pokrene armiju i odvede vojsku u bitku. Nakon pobjede Kamil je dobio počasne oznake trijumfa a Takfarinat je sa preostalom vojskom pobjegao u pustinjske oblasti. On se na tim prostorima ponovo organizovao i prikupio nove snage te nastavio sa gerilskim ratovanjem koji je donio veliki trošak Rimskom Carstvu jer je Afrika bila njihova žitnica. Nedostatak žita doveo je do po-rasta cijene istog što je dovelo i do građanskih nereda 19. god. n.e. Tiberije sad šalje Lucija Apronija (*Lu-cius Apronius*) koji je pomoću svog sina napao Tarfarinata na području Mauritanije gdje se ovaj utaborio. Nakon poraza on bježi u planinske zone a prokonzul dobiva trijumfalne oznake. Skoro identična situacija odigrala se i kada je na mjesto afričkog prokonzula došao Sejanov ujak Kvint Julije Blez (*Quintus Junius Blaesus*) koji je na raspolaganju imao još jednu dodatnu legiju. No ove pobjede i dobivanje trijumfalnih počasti nikako nisu značile da je rat prestao.

²⁹ Tac. Ann. IV, 23, 6: *...quia Caesar post res a Blaeso gestas quasi nullis iam in Africa hostibus reportari nonam legionem iusserat, nec pro consule eius anni P. Dolabella retinere ausus erat iussa principis magis quam incerta belli metuens.*

kohorti i konjanice poraziti neprijatelja.³⁰ Njihov brzi marš te buka koju su stvarali izazvala je razdor među neprijateljem koji se razbježao. Rimski vojnici boreći se uzvikivali su: *Napred na Takfarinata! i Dok vođa ne bude mrtav, neće biti kraj ratu!*³¹ Rimska odlična taktika dovela je do toga da neprijatelj ostane bez oružja i da se nađu u poziciji u kojoj su bili ubijani i hvatani kao stoka. Uspjeli su uhvatiti i Takfarinova sina a on sam vidjevši da se nalazi u neizlaznoj situaciji baca se na koplje i strijele neprijatelja. Time je sedmogodišnji rat na ovom prostoru bio završen. Mnogi smatraju da je Dolabela iskoristio svoje vojno znanje koje je stekao izučavajući taktike koje su koristili vojskovođe Marije i Metel u ratu protiv Jugurte, te Blesove tehničke novine koje je uveo u ratu protiv Takfarina.³² Iako je Dolabela uspio ono što njegovi prethodnici nisu, princeps Tiberije u želji da ne uvrijedi Sejana i njegova ujaka, odbija dati Dolabeli trijumfalne oznake, ali je nagradio kralja Ptolomeja starinskim počastima. On mu je predao palicu od slonovače i trijumfalne oznake te ga pozdravio kao kralja, saveznika i prijatelja. Tacit ovo vidi kao veliku nepravdu prema Dolabeli ali da je upravo zbog tog čina on izašao kao pobjednik iz svega: *Za ljubav Sejanu, da ne bi umanjio slavu njegova ujaka Blesa, Tiberije odbije da dodeli Dolabeli zatražene trijumfalne oznake. Ali Bles time nije postao slavniiji, a Dolabela je požnjeo slavu baš zato što mu je počast uskraćena: s manjom vojskom zarobio je važnije zarobljenike, ubio vođu i zadobio slavu jer je okončao rat.*³³

Posljednji spomen Publija Kornelija Dolabele u ovom djelu je u negativnom kontekstu i veže ga se za još jedno suđenje. Riječ je o suđenju protiv rođaka princepsa Tiberija Kvantilija Vara, koji je ujedno bio i rođak samog Dolabele.³⁴ Tacit u svom radu navodi da razlozi optužbe nisu bili poznati, ali da je optužen od strane Domicija Afera koji je prije toga tužio Varovu majku i odnio pobjedu. Pretpostavke su da je bio optužen za uvredu carske ličnosti, ali budući da se u ovom djelu ovo suđenje više ne spominje, kao ni ishod istog, ostaje nepoznanica. Na stranu tužitelja stao je i Publije Kornelije Dolabela zbog čega ga Tacit naziva izdajicom roda svoga: Čudno je bilo što mu je saučesnik - dostavljač bio Publije Dolabela, jer je kao potomak slavnih predaka i rođak Varov, srljao da osramoti svoje poreklo, da izda svoju krv.³⁵

³⁰ Mesihović 2015, 1487.

³¹ Tac Ann IV, 25, 8.

³² Tacit (predgovor Cretajac) 2006, 392, f. 84.

³³ Tac. Ann. IV, 26, 1-2: *Dolabellae petenti abnuitt triumphalia Tiberius, Seiano tribuens, ne Blaesi avunculi eius laus obsolesceret.*

³⁴ Mesihović 2014, 87.

³⁵ Tac. Ann. IV, 66, 4: *Publium Dolabellam socium delationis extitisse miraculo erat, quia claris maioribus et Varo conexus suam ipse nobilitatem, suum sanguinem perditum ibat.*

Conclusion / Zaključak

Na osnovu predočenih primjera jasno je da je Tacitovo viđenje Publija Kornelija Dolabele negativnog karaktera. On smatra da se Dolabela iskazao kao namjesnik i vojskovođa ali to ne mijenja činjenicu da je nepopravljivi i neukusni laskavac te izdajnik svoga roda. Za razliku od njega, Velej Paterkul ima izuzetno pozitivno mišljenje o svom savremeniku Dolabeli te ga opisuje definicijom "muž najplemenitije jednostavnosti" ističući time njegovo plemenito držanje.³⁶ Ukoliko se uzme u obzir i činjenica da je Dolabela bio Tiberijev namjesnik i prokonzul u mjestima koja su u tom trenutku bila nestabilna, vidljivo je da ga je princeps smatrao osobom od visokog povjerenja. Nedostatak većeg dijela ovog djela, tačnije onih dijelova koji govore o vremenskom periodu kada Dolabela izvršava dužnost namjesnika provincije Gornji Ilirik, otežava stvaranje jasnije slike o njemu.

Prilikom analize ovog djela potrebno je uzeti u obzir i realnost Tacitovog prikaza. Bitno je istaći i da on nije bio savremenik dinastije Julijevaca-Klaudijevaca te da mnoge podatke uzima iz drugih izvora. Iako on ističe da će nastojati pisati bez gnjeva i pristranosti, savremena historiografija negira njegovu objektivnost. Autori, poput čuvenog tacitologa Ronalda Syma te Mesihovića, Maškina, Griffina i drugih, pobijaju tu tvrdnju. Pitanje Tacitove objektivnosti predstavlja jedno od najvećih pitanja savremene historiografije. Primjer Publija Kornelija Dolabele možda i nije najbolji za rješavanje ovog pitanja zbog nedovoljnog broja podataka. Iz tog razloga historičari koji se bave Tacitom pronalaze druge događaje i ličnosti te prave paralelu sa podacima iz drugih izvora. On koristeći svoje govorničke sposobnosti uspijeva stvoriti negativan dojam o pojedinim događajima. Ako se tome pridoda i njegov stav da on izlaže događaje a ne istražuje iste, jasno je vidljivo da se tu stvara prostor za autorovu subjektivnost.

Summary

The image and works of *Publius Aelius Dolabella* with reference to The *Annals* by *Cornelius Tacitus*

The *Annals* by Tacitus is the most important and most comprehensive resource about the life and work of *Publius Cornelius Dollabella* but it must be taken with a grain of salt because of the author's endeavours to show the governor in the worst possible light. *Publius Cornelius Dolabella* was a descended of the Dollabella family that belonged to the Roman gens *Cornelia*. His ancestors were prominent on the Roman political scene, whereas he himself became prominent

³⁶ *Vell. II, 125, 5.*

towards the end of the reign of Augustus and during the reign of Tiberius Caesar. He was appointed consul in 10 AD, and soon after, namely in the 14 AD, he was appointed governor of the province of the Dalmatian littoral. Dolabella ended his term as the governor upon his return to Rome in 21 AD which marked his appearance on the Roman political scene for a certain period.

In his work, Tacitus attempted to negatively present the performance of the governor, but at the same time he presented Dollabela as a good governor and clerk. The governor was heavily criticised for his excessive flattery addressed to the emperor Tiberius. The best example of this flattery was certainly Dollabela's proposal to the emperor to celebrate the victory over the rebellious Gallic nations, which Tiberius refused. In his work, Tacitus often mentioned Dollabela as a participant in Senatorial debates, trials and construction undertakings as well as in other public events in the Roman Empire. He also addressed Dollabela's duty as the governor of the province of Africa, where he finally managed to end the war with Tacfarinas. Although Dollabela stood out for his work, Tiberius refused to award him a triumph, which Tacitus considered a great injustice. The last statement about Dollabela in this work is related to 27 AD when Dolabella was mentioned in the case of accusation against Tiberius' cousin *Quintilius Vara*. Here Tacitus treated Dollabela with great hostility stating that he had betrayed his entire nation with this action.

Bibliografija

Kratice

AE	<i>L'année épigraphique</i> , Paris
AE	<i>L'année épigraphique</i> , Paris
CBI	Centar za balkanološka ispitivanja, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo
CIL III	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum III</i> (ed. Th. Mommsen), Berlin 1873: Supplementa 1889–1902.
ILJug	<i>Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMXL e MCMLX repertae et editae sunt</i> (ed. A. et J. Šašel), Situla 5, Ljubljana 1963 (št. 1–451); <i>Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMLX e MCMLXX repertae et editae sunt</i> (ed. A. et J. Šašel), Situla 19, Ljubljana 1978 (št. 452–1222); <i>Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt</i> (izd. A. et J. Šašel), Situla 25, Ljubljana 1986 (št. 1223–3128).

Izvori

- Tacitus, *Annales*, (prev. C. D. FISHER), Typographeo Clarendoniano 1906.
- Tacitus, *The Annals*, (prev. A. J. WOODMAN), Hackett Publishing Company Inc., Cambridge 2004.
- Tacitus, *Anali*, (prev. Lj. CRETJAC), Tema, Beograd 2006.
- Tacitus, *The Annals: The Reigns of Tiberius, Claudius, and Nero*; (prev. J. C. YARDLEY),

- Oxford World's Classics; Oxford University Press 2008.
- Plinius Secundus, *Naturalis historia*, (preuzeto sa linka: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/home.html)
 - Vellei Paterculi, *Rimska povijest*, Knjiga LVII (prev. J. MIKLIĆ), Biblioteka Latina & Graeca, Zagreb 2006.

Literatura

- Benario W. H. 2012, *The Annals*, u: A Companion to Tacitus ed.: Victoria Emma Pagán, WILEY- BLACKWELL, Oxford 2012, 101- 121.
- Bojanovski I. 1988, *Bosna i Hercegovina u antičko doba*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Djela LXVI, CBI 6, Sarajevo 1988.
- Glavičić M. 2008, Epigrafska baština rimskodobnog Epidaura, *Arheologia Adriatica* II, 43-62.
- Griffin T. M. 2009, *Tacitus as a historian*, u: The Cambridge Companion To Tacitus ed.: A. J. Woodman, Cambridge University Press, New York 2009, 168-183.
- Maškin A. N. 2005, *Istorija starog Rima*, Naučna KMD, Beograd, 2005.
- Mesihović S. 2010, *Aevum Dolabellae – Dolabelino doba*, Centar za balkanološka ispitivanja, Akademija nauka i umjetnosti, knjiga XXXIX, Sarajevo 2010., 99-123.
- Mesihović S. 2014, *PROCONSVLES, LEGATI ET PRAESIDES: Rimski namjesnici Ilirika, Gornjeg Ilirika i Dalmacije*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo 2014.
- Mesihović S. 2015, *ORBIS ROMANVS* (Udžbenik za historiju klasične rimske civilizacije), Sarajevo 2015.
- Oakley P. S. 2012, *Res olim dissociabiles: emperors, senators and liberty*; u: The Cambridge Companion To Tacitus ed.: A. J. Woodman, Cambridge University Press, New York 2009, 184 -194.
- Owen M., Gildenhard I. 2013, *Tacitus, Annals, 15.20-23, 33-45*, Open Book Publisher, Cambridge 2013.
- Woodman J. A. 2009, *Tacitus and the contemporary scene*, u: The Cambridge Companion To Tacitus ed.: A. J. Woodman, Cambridge University Press, New York 2009, 31- 46.